

* *Revista Română de Homeopatie*, vol.4, 1999, 37-43

BOTANICA

Speciile de tutun, cultivate astăzi în toată lumea, sunt originare în America tropicală, de unde exploratorii europeni l-au introdus ca plantă de cultură o dată cu obiceiul fumatului preluat de la băștinași. Numele de nicotiana vine de la numele ambasadorului francez în Portugalia Jean Nicot ce a introdus planta pe la 1560 în Franța.

Nicotiana tabacum L. este o plantă erbacee, din familia Solanaceae, pubescentă, cu frunze alterne, oval lanceolate, sesile și decurente. Frunzele, ovale, mai rar lanceolate au marginea întregă și vârful obtuz. Sunt sesile sau scurt pețiolate aspre la pipăit datorită perilor tectori prezenți pe ambele epiderme. În general sunt frunze mari (până la 75 cm lungime și 40 cm lățime). Florile de culoare roz sunt dispuse în raceme terminale. Fructul este o capsulă, însoțită de caliciul persistent.

COMPOZIȚIE CHIMICĂ

Astăzi se cunosc mai mult de 1500 de constituenți izolați din tutun și din fumul degajat prin arderea acestuia, din care mai bine de 200 sunt compuși de azot: amine, amide, piridine, pirazine, compuși cianici etc. (ce „complexisme“ incredibile creează natura!).

Principalul alcaloid este nicotina, al cărui conținut poate fi de la 0,06 % până la 9 % în funcție de varietatea de cultură și modul de prelucrare.

Marea varietate de alcaloizi din tutun poate fi împărțită în patru grupe principale: alcaloizi monociclici (de ex. pirolidina, piperidina) alcaloizi tricyclici (nicotelina, anatalina) alcaloizi biciclici alcătuiți dintr-un nucleu piridinic de bază legat fie de un nucleu pirolidinic (L-nicotina, nicotirina, D- și L - normicotina etc.) fie de un nucleu piperidinic sau piridinic (anabazina, anatabina etc.).

TOXICOLOGIE

Nicotina este una dintre cele mai toxice substanțe (doza letală la adult =0,06g) acționând cu o rapiditate asemănătoare cianurii [Ciulei & all, 6]. Intoxicația se produce fie prin ingerarea accidentală a lichidelor insecticide pe bază de nicotină, fie — mai rar astăzi — prin utilizarea infuziilor de tutun ca remediu împotriva oxiurilor.

În trecut produsul vegetal era întrebuițat ca antinevralgic și parazicid. Chiar și întrebuițarea ca insecticid în agricultură a maceratului este astăzi desuetă.

Acțiunea farmacologică a nicotinei este asupra sistemului nervos central și a ganglionilor simpatici ce posedă receptori nicotinic, și se manifestă, în doze mici printr-o stimulare a acestora (efectul primar) ce se manifestă îndeosebi asupra centrilor respiratori, vasomotori și ai vomei de la nivelul bulbului cerebral, urmată de o inhibiție persistentă (efect secundar) care în doze mari poate provoca convulsii și moartea prin insuficiență cardio-respiratorie.

Este un fapt dovedit că incidența afecțiunilor canceroase la fumători este mai mare decât la nefumători. Cancerigenitatea tutunului, probabil nu se datorează atât nicotinei cât unor derivați secundari — cum ar fi cotidina, produs de metabolizare a nicotinei la nivelul țesutului pulmonar. Acest metabolit se găsește în cantități crescute în urina fumătorilor și poate provoca, prin injectare repetată la animale de experiență diverse tipuri de neoplasme. Aceași acțiune cancerigenă poate fi potențată și de alți metaboliți (N-oxizii) precum și de o serie de nitrozoderivați cu acțiune cancerigenă.

PATOGENEZIE

Patogeneziile homeopatice de Tabacum nu încep de la Hahnemann ci de la un alt mare homeopat, de la Allenn C.F. care citează un număr foarte mare de referințe bibliografice (177), începând din 1770 până la data redactării, prin anii 1880. În afară de patogeneziile homeopatice propriuzise, foarte multe dintre simptome vin dinspre toxicologie, din intoxicațiile accidentale sau voluntare (prin fumat excesiv, mestecat de tutun, ingestii de decoct sau chiar injecții) unele mergând până stări convulsive grave și chiar exitus (de exemplu în revista Lancet din 1849 s-a raportat cazul unei fete de 18 ani, moartă după ingestia unui decoct concentrat de Tabacum). În realitate este una dintre plantele cele mai „experimentate” ca patogenezie, marea majoritate a fumătorilor experimentând tablouri patogenetice mai mult sau mai puțin complete, cel puțin o dată în viață. Personal am asistat de curând la o astfel de patogenezie accidentală la un colaborator, nefumător, care a dorit să fumeze o pipă și la care simptomele s-au declanșat cu putere și claritate: stare de rău cu greață, paloare, extremități reci și transpirație, dorință de aer proaspăt etc.

Majoritatea simptomelor decelate în patogenezii se suprapun peste acțiunea primară, farmacologică asupra receptorilor nicotinici, caracterizată în primul rând prin apariția spasmelor vasculare la diferite nivele (paloare, membre ca de gheață, cefalee) dar și prin acțiunea toxică asupra centrilor trunchiului cerebral cu predominarea simptomelor vagale, apariția greței, vomei și stărilor presincopale.

Simptomele rezultate din patogenezii se pot grupa în trei mari sindroame pincipale:

- sindromul vertiginos
- sindromul emetizant
- sindromul vegetativ

de obicei intricate și o serie de sindroame ce privesc celelalte aparate, nu neapărat mai puțin importante cât mai estomate, ce apar de obicei în contextul celor majore.

SINDROMUL VERTIGINOS

Vertijul este unul din simptomele ce apar constant în aptogeneziile la tutun și are ca mari simptome definitorii

apariția la ridicare*¹ și ameliorarea în aer deschis.

Este un vertij în care senzația ca de intoxicație (ca beat) este intensă, însoțit de greață, agravat de privirea în sus și de intrarea într-o cameră caldă.

Poate fi un vertij rotator sau cu senzația se mișcă în jos și spre stânga (remediu unic), cu tendință de a cădea.

Poate fi însoțit de cefalee și este printre puținele remedii ce răspund vertijului dureros (în repertorii mai găsim doar Tarentulla și Phosphorus).

Apare în paroxisme — este dintre cele mai violente vertijuri — însoțit de fenomene vegetative intense: paloare, greață, transpirații reci și o nevoie irezistibilă de a ieși la aer. Spre deosebire de Belladonna și celelalte solanacee la care colorația feței este mai degrabă roșie, chiar vultuoasă, la Tabacum paloarea feței, chiar aspectul de față „trasă” sunt caracteristice. În fața geamului sau în aer deschis este ameliorat dar ajungerea la acestea sunt o problemă pentru că mișcarea îl agravează, în special actul ridicării de pe scaun dar și mișcările pasive, cum sunt cele din timpul transportului cu mașina sau pe mare, din această cauză Tabacum fiind unul dintre cele mai mari remedii ale răului de mișcare (alături de Cocculus, Petroleum și Conium) Voma ameliorează vertijul, uneori spectaculos: vertijul dispare după vomă.

Este de obicei un remediu pentru vertijul acut, el poate fi util și în vertijurile cu apariție recurentă, periodică, în special cele care au ca presupusă bază fiziopatologică spasme ale arterelor cerebrale, eventual pe fond nervos sau aterosclerotic.

SINDROMUL EMETIZANT

Dintre cele 36 de simptome de gradul 3 ce apar în repertoriul SYNTHESIS la Tabacum, nu mai puțin de 15 (mai mult de o treime) sunt în legătură cu cele două rubrici ce definesc sindromul emetizant: Greața (7 rubrici) și Voma (8 rubrici). În Materiile medicale pure găsim însă cu mult mai multe simptome la acest capitol, fără îndoială cel mai important al remediei, ce răzbesc într-un număr la fel de mare de rubrici

repertoriale de grade mai mici (încă 43 de rubrici în care remediul apare de grad 1 și 2).

Greața este cumplită, mortală (=deathly, în repertoriu, cu grad 3), însoțită de o senzație de slăbiciune și gol în stomac (=emptiness), cu senzație de foame ce poate fi vorace și care o ameliorează doar temporar.

Apare intermitent, cu perioade scurte de acalmie, după care izbucnește din nou. În patologia cronică, Tabacum poate fi un remediu al greței nejustificate, cu apariție periodică, matinală, la trezire mai ales dacă este însoțită și de celelalte caracteristici — ameliorarea în aer deschis, agravarea la transport (mare remediu al răului de mare = seasickness), ameliorarea cu abdomenul descoperit.

Toate simptomele de Tabacum — inclusiv greața — sunt ameliorate de aerul proaspăt, cu particularitatea că acesta nu caută doar să respire aer curat (cum se întâmplă în crizele de astm) ci și își dezvelește abdomenul (Vannier -), pentru a fi în contact cu aerul rece.

Este unul dintre principalele remedii ale grețurilor și vărsăturilor de sarcină, unde acționează impecabil (alături de Ipeca și Nux Vomica).

Voma este unul dintre cele mai puternice, dacă nu chiar cel mai puternic reprezentat simptom al remediei (30 de rubrici de repertoriu doar la acest capitol în repertoriu).

Precedată întotdeauna de greață, este violentă, acidă sau amară, apare la mișcare — activă sau pasivă — în special în timpul transportului. În sindroamele emetizante cronice — sau în sarcină —, este în mod tipic matinală, și, deși violentă se realizează fără efort, cu ușurință, indiferent față de conținutul vomei ce poate fi acru, amar, mucozități sau doar apă.

După câteva episoade violente, chiar convulsive, voma se liniștește brusc, pentru că emisia conținutului stomacal o ameliorează.

Apare adeseori chiar dimineața la trezire, înainte de micul dejun, în special în cazul emezei din graviditate sau în cadrul sindroamelor emetizante de origine vasculară, însoțite de vertij și greață la ridicarea din pat, nu rare la bătrâni aterosclerotici, după ingestia de lichide.

Întregul sindrom emetizant este agravat de fumat, sau după iritația laringelui, după un exercițiu fizic sau chiar doar la efort mental.

O imagine evocatoare a remediei este greața matinală a marilor fumători care se trezesc cu greață, ușoară amețală și senzație de iritație laringiană, care la prima țigară se agravează și după care le vine să vomese, vomă care se realizează cu ușurință, care ameliorează și care este urmată de nevoia de a mânca ceva. De multe ori această greață matinală a fumătorilor este însoțită de tuse dar adeseori apare spontan și este ameliorată de ingestia de alimente după care dispare.

DISTONIA VEGETATIVĂ

Una dintre surprizele pe care mi le-a rezervat remediul în practica clinică a fost marea lui eficacitate în sindromul distonic vegetativ, caracterizat prin simptome presincopale: paloare, mai ales a feței, transpirații reci ale mâinilor sau întreaga suprafață a corpului acoperită cu sudori reci (la Veratrum predomină transpirațiile la frunte), stare de rău nedefinit cu senzație de leșin (= faintness) și cu greață, dorință de aer rece, senzație de gol în stomac întotdeauna cu greață, cu sau fără vomă, cu mare slăbiciune generală (= weakness), de obicei fără prea mari complicații mentale, apărut ca din senin.

Membrele sunt reci, de gheață (icy coldness) dar corpul poate rămâne cald (când simptomele presincopale nu sunt atât de intense încât să ducă la răcirea întregului corp), apar tremurături ale extremităților, pulsul se accelerează, este mare, plin sau dimpotrivă este intermitent, neregulat, mic și slab, abia perceptibil.

Starea de rău este acută, de obicei de scurtă durată, cu palpitații violente resimțite foarte intens. Acestea se agravează la culcarea pe partea stângă și se ameliorează la întoarcerea pe dreapta.

Apare mai ales în contextul unei supralicitări fizice sau mintale (studenți în sesiune) la care se adaugă abuzul de țigări, de cafea sau chiar de alcool (față de care remediul manifestă o propensiune aparte). Dacă această stare se însoțește de greață matinală și emeză violentă dar trecătoare, ameliorată de vomă sau de plimbare, ori doar de un regim mai rațional, Tabacum este remediul de elecție.

Uneori am putut decela contexte anxioase — fobice pe care le-am regăsit la alte remedii, Tabacum, cel puțin în diluțiile la care l-am folosit (mici și mijlocii) neavând atât de a face cu acestea cât cu manifestările lor vegetative pe care le ameliorează spectaculos.

ALTE SIMPTOME CARACTERISTICE

În contextul distoniei vegetative, pe fondul spasmelor vasculare induse primară, farmacologică a remediului, pot apare:

Cefalee matinală, apărută la trezire cu agravare progresivă, devenind intolerabilă la prânz, însoțită de greață cumplită și vomă, agravată de zgomot, mișcare. Posibil cu apariție periodică, durând o zi sau două.

Tulburări de vedere, ca prin ceață dar și tulburări grave cu amauroză, ca urmare a atrofiei de nerv optic.

Simptome digestive, începând cu senzație de gol în stomac și greață (Ipeca). Constipație atonă sau datorată spasmului sfinterian, prolaps anal, herpes anal.

Diaree brutală, cu scaune apoase, imperioase, însoțită de triada caracteristică: greață, vomă și transpirații reci, cu senzație de slăbiciune extremă și de leșin.

Colică renală, cu spasme violente de-a lungul ureterelor, predominant pe stânga (ca și Berberis) și însoțite de greață, vomă și transpirații reci.

De menționat două simptome ce vin dinspre clinica remediului, ce evocă intoxicația cronică cu tutun, în care Tabacum acționează impecabil:

- membre inferioare reci, de gheață, cu dureri claudicative ce apar în contextul unei arteriopatii obliterante cronice a membrelor inferioare.
- insuficiența respiratorie, cu dispnee de efort sau care survine în paroxisme, cu tendință spastică (crize de astm) secreții vâscoase, aderente a căror eliminare este însoțită de tuse în accese, cu greață și vomă ce ameliorează.

SIMPTOME MINTALE

Deși nu apar în repertorii decât cu grade mici și mijlocii, câteva simptome mentale apar ca importante, în afară de cele „pozitive” amintite în prima parte a articolului.

În cazul simptomatologiei acute primează stupefacția, starea de stupeoare cu dificultate de a răspunde, găsirea cuvintelor cu dificultate, confuzie de idei. În patologia cronică îi corespunde lipsa capacității de concentrare, indolența, lipsa de chef să muncească, o stare de confuzie mentală, scăderea memoriei și o deranjare generală a capacităților intelectuale.

Din punct de vedere emotional pot exista, în faze acute, extremă agitație, cu anxietate, în special noaptea și într-o cameră închisă, însoțite de greață și ameliorate de vărsături. În faze cronice apar simptome caracteristice mai mult unui sindrom depresiv: descurajare, gânduri de moarte și nefericire, ipohondrie „în cel mai înalt grad” [1].

DIAGNOSTIC DIFERENȚIAL

1. Pentru stările presincopale, cu paloare a feței și răcire a extremităților :

ACETICUM ACIDUM - stări de consumpție cronică, anemie, slăbiciune generală cu tendință la lipotimie la cel mai mic efort

ARSENICUM ALBUM - față palidă, slăbiciune, edeme dar întotdeauna o anxietate marcată

VERATRUM ALBUM - stare de slăbiciune extremă cu simptome toxice digestive marcate, diaree poru-fuză, vărsături, sudori reci mai ales la față

IPECA - de asemeni, paloare a feței, greață, vărsături care nu aduc ameliorare, crize de sufocare. Limba rămâne în mod caracteristic curată

SECALE - prezintă de asemeni răceală a extremităților, cu dureri arzătoare (diagnosticul diferențial cu Tabacum și Arsenicum în arterite). Corpul rece și tendință de a se dezveli

CAMPHORA - răcire bruscă a corpului cu stare sincopală, anxietate, tendință de a dezveli tot corpul (își

aruncă pătura), dureri crampoide în membre.

2. În răul de transport

COCCULUS - stare de rău, cu greață, vertij și migrenă la mișcările pasive (mașină, vapor), agravate chiar și de mișcarea globilor oculari

CONIUM - vertij la transport, ameliorat la închiderea ochilor

BELLADONNA - vertij la transport, în special la mișcări verticale (lift, avion) cu față congestivă și midriază.

PETROLEUM - specific pentru mișcările de tangaj — pe mare, diaree doar diurnă (se oprește noaptea)

3. Vertij

În afară de cele menționate mai sus

DUBOISIA - vertij cu față palidă, cu tulburări oculare, midriază și tulburări de acomodare, vede pete în fața ochilor

THERIDION - prezintă (ca și Lachesis și Argentum nitricum) vertij la închiderea ochilor, dar în cazul acestui remediu vertijul nu apare decât dacă subiectul este foarte obosit. Vertijul este agravat de cel mai mic zgomot, de fâșâitul unui ziar sau de scârțâitul peniței pe hârtie. Apare de cum închide ochii să adoarmă.

DE CE FUMEAZĂ OAMENII....

(un posibil răspuns din partea homeopatiei...)

Nicotiana Tabacum este una dintre plantele cele mai folosite în acest sfârșit de secol (dacă nu chiar cea mai folosită), mai ales ca materie combustibilă ce dă un fum care satisface — pare-se — anumite nevoi ale omului modern. Toate tratatele moderne de medicină și nenumărate articole în presă, conferințe, campanii de informare atrag atenția asupra nocivității consumului de tutun. Cu toate acestea consumul de tutun este extrem de ridicat la nivelul mapamondului. Părăsind tonul moralizator al bunelor intenții credem că un astfel de fenomen general uman merită măcar o întrebare elementară: De ce se consumă tutun? De ce se fumează?

Răspunsul psihologilor ce leagă actul fumatului de un ritual nu este satisfăcător decât în parte. Există și alte ritualuri individuale dar nici unul nu a reușit să devină necesar unui număr atât de mare de oameni. Mai aproape de realitate este aceea a dependenței, în care tabacul se comportă ca un drog.

Oare ne poate ajuta homeopatia să descifrăm misterul? În studiul de față — după ce am trecut în revistă marile simptome ale remedului Tabacum, pe care se bazează și utilitatea lui terapeutică — am făcut o încercare de a da și un răspuns la această întrebare așa cum transpare el din studiul patogenezei specific homeopatiei. Cu titlu de curiozitate, și în același timp ca argument al întrebării de mai sus, am căutat în Materiile Medicale și în repertoriile simptomele „pozitive” ce apar la remediu. Iată câteva [8]:

MIND - CHEERFUL (gay) = Veselie, voieșie,

- dancing, laughing = Vesel, voios, dansează și râde

- COMPREHENSION -easy = Înțelegere facilă (capacitatea de a înțelege ușor)

- CORAGEOUS = curajos (calitatea de a fi ...)

- EXCITEMENT = excitare mentală

- IDEAS - abundant, clearness of mind, night = abundență de idei, claritate a minții,

noaptea

- LAUGHING - causeless = râde - fără motiv

- LOCVACITY - Cheerful - exuberant = locvacitate, voieșie, exuberanță

În Materia medica pură a lui T.F. Allen [1], găsim și următoarele simptome: râde frecvent fără motiv, este vesel și foarte vorbăreț, cântă toată ziua, este veselă, vivace, dansează de bucurie, toate fără motiv.

Aceste simptome, ce denotă o stimulare nervosă, să fie ele cauza consumului de tutun? Oricum, ele pot fi luate uneori în seamă la repertorizare și în acest caz pot fi realmente prețioase.

1. ALLEN T.F - Encyclopedia of pure Materia Medica, Ex Libris, Archibel Ltd, 1997
2. ALLEN H.C - A Materia Medica of Key-notes and characterise, Jain Publishers, Bombay, 1993
3. BOERICKE W - Materia medica and Homeopathic reperthory , Jain Publishers, Bombay, 1984
4. CLARKE J.H. - Dictionary of Practical Materia Medica, Ex libris, Archibel Ltd, 1997
5. JULIAN O.A. - Materia Medica of new homeopathic remedies, Ex libris, Archibel Ltd, 1997
6. GRIGORESCU E., CIULEI J., STĂNESCU U. - Index Fitoterapeutic, ed Medicală, București, 1986
7. VANNIER L - Les remedes Homeopathiques des etats aigus , Ed Doin& Cie, Paris, 1946
8. *** - SYNTHESIS - repertory , 6.0, RADAR software, Archibel Ltd., 1997